

Warszawa, dnia 24 września 2025 r.

Dr hab. Ksenia Kakareko, prof. UW

Uniwersytet Warszawski

Recenzja

rozprawy doktorskie mgr Przemysława Ciszaka

pt. *Wpływ Rady Europy na przekształcenia prawno-ustrojowe w Republice Gruzji*, ss. 249

1. Zagadnienia wstępne. Podstawa prawna i kryteria oceny

Wykonując decyzję Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, podjętą na posiedzeniu w dniu 12 czerwca 2025 r., otrzymaną przeze mnie w dniu 1 lipca 2025 r., w której powołano mnie na recenzenta pracy doktorskiej mgr Przemysława Ciszaka *Wpływ Rady Europy na przekształcenia prawno-ustrojowe w Republice Gruzji*, napisanej pod kierunkiem dr hab. prof. UJK Kamila Spryszaka (promotor), niniejszym przedstawiam recenzję tej dysertacji.

Wymogi stawiane pracom doktorskim określa art. 187 ustawy z dnia 28 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2024, poz. 1571). W doktrynie podkreśla się, że przepis ten konkretyzuje przesłanki nadawania stopnia doktora w odniesieniu do przedmiotu i wymagań stawianych pracom doktorskim oraz formy rozprawy doktorskiej (zob. K. Ślęzak, uwagi do art. 187, w: K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 293-301). Zauważa się przy tym, że rozprawa doktorska z systemowego punktu widzenia znajduje się pomiędzy tymi wymaganiami, które stawiane są pracom dyplomowym (magisterskim) a tymi, które przedstawiają osoby ubiegające się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Podkreśla się, że praca doktorska stanowi potwierdzenie samodzielności naukowej. Według ugruntowanych poglądów doktryny, rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego bądź oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej. Dysertacja takowa powinna przy tym dowodzić ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie lub dyscyplinach oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (zob. K. Ślęzak, uwagi do art. 187, w: K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo ...*, s. 293-301; H. Izdebski, w: J. M. Zieliński, H. Izdebski, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, wyd. III, LEX/el. 2023, art. 187). Zauważa się przy tym, że rozprawa doktorska powinna

prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata do stopnia doktora w dyscyplinie albo dyscyplinach naukowych (zob. K. Ślęzak, uwagi do art. 187, w: K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo ...*, s. 293-301; K. Ślęzak, *Przesłanki nadawania stopnia doktora, doktora habilitowanego oraz tytułu profesora a model awansów naukowych w świetle ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Nauka”, 2020, nr 2, s. 61–85; D. Kala, *Szczegółowe przesłanki nadania stopnia doktora habilitowanego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 2022, t. 84, nr 3, s. 37-52).

W tej sytuacji niniejsza opinia zmierzać będzie do ustalenia czy przedstawiona do oceny praca mgr Przemysława Ciszaka spełnia warunki wskazane w ustawie z dnia 28 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2024, poz.1571).

Nie ma jednolitych kryteriów wartościowania i oceniania prac naukowych. Najczęściej przyjmuje się jednak, że na ostateczną opinię o pracy doktorskiej wpływa pięć elementów: **temat i zakres pracy, kompozycja**, czyli budowa rozprawy, zastosowana **metoda** lub **metody badawcze**, **strona warsztatowa** oraz **treść merytoryczna**. Taką koncepcję oceny prac doktorskich sformułował niegdyś i stosował prof. zw. dr hab. Bogudar Kordasiewicz – jeden z Mistrzów naukowych recenzentki.

Spśród wspomnianych elementów największe znaczenie należy przypisać tematowi, metodzie badawczej oraz merytorycznej treści. Chodzi o to, aby podjęty temat dotyczył zagadnienia społecznie ważkiego i mającego znaczenie dla nauki. Zastosowana metoda przesądza o możliwości trafnego stawiania problemów tkwiących w temacie i ich poprawnego rozwiązywania. Treść merytoryczna jest esencją każdej pracy naukowej i to ona decyduje o końcowym sukcesie albo niepowodzeniu.

2. Ocena wyboru tematu, problemu badawczego, celu, tezy i hipotez

Temat jest trafny i nośny poznawczo oraz praktycznie. Autor lokuje badania na styku prawa międzynarodowego publicznego, porównawczego prawa konstytucyjnego i studiów nad europeizacją, a jego punktem odniesienia czyni empirycznie uchwytną transformację ustrojową Gruzji po akcesji do Rady Europy. Uzasadnienie nie poprzestaje na deklaracji: we wstępie wskazano brak polskojęzycznego ujęcia monograficznego oraz rozproszenie dotychczasowych analiz, co ustanawia klarowną lukę badawczą w obszarze, dla którego źródła są dostępne, a problem pozostaje aktualny. Ten argument na rzecz oryginalności został podparty rzetelnym rozeznaniem stanu badań.

Problem badawczy sformułowano jasno i spójnie ze strukturą. Pytanie o wpływ Rady Europy na przekształcenia prawno-ustrojowe Gruzji powiązано z oceną skuteczności i

efektywności oddziaływania: od fazy akcesyjnej, przez monitoring, po ujęcie porównawcze wobec UE i OBWE. Rdzeń pytania ma charakter przyczynowo-skutkowy i instytucjonalny, jest osadzony w konkretnych mechanizmach – w instrumentarium twardym i miękkim oraz w procedurach akcesyjnych i monitoringowych – co sprzyja weryfikowalności ustaleń. Struktura pracy konkretyzuje to pytanie poprzez dobór pól normatywnych: demokracja, praworządność, sądownictwo, zakaz tortur, prawa socjalne, ochrona mniejszości, antykorupcja.

Cel badawczy ujęto precyzyjnie jako identyfikację mechanizmów, za pośrednictwem których Rada Europy oddziaływała na reformy ustrojowe i prawne w Gruzji. Koncentracja na mechanizmach, a nie wyłącznie na rezultatach, pozwala rozróżnić presję normatywną i polityczną od efektów legislacyjnych i orzeczniczych w państwie członkowskim. Cel pozostaje spójny z problemem i stanowi ramę metodologiczną analizy; Autor łączy go dodatkowo z diagnozą wdrożenia standardów i realizacji zobowiązań członkowskich, zapowiadając ocenę efektywności i wychodząc poza opis stanu prawnego.

Tezę i hipotezy przedstawiono wprost i konsekwentnie weryfikowano w rozdziałach empirycznych. Hipoteza o sprawczej roli akcesji do Rady Europy oraz ratyfikacji EKPC – przy jednoczesnym wskazaniu barier implementacyjnych, uwarunkowań wewnętrznych i konstytucyjnych – ma charakter realistyczny. Kolejna hipoteza akcentuje znaczenie odejścia od mentalności postkomunistycznej i rolę członkostwa jako katalizatora demokratyzacji, z komponentem tożsamościowym „powrotu do Europy”. Następna wiąże oczekiwania wobec wymogów progowych z katalogiem reform instytucjonalnych. Logika tych hipotez dobrze koresponduje z celem i z przyjętym rozróżnieniem narzędzi Rady Europy; Autor powiązał je z weryfikacją przez orzecznictwo ETPC, opinie Komisji Weneckiej i zalecenia Komitetu Ministrów, wskazując zróżnicowanie skutków w poszczególnych dziedzinach.

Choć teza nie została jednoznacznie wyodrębniona, to jednak wyłania się wyraźnie z powiązania celu, problemu i hipotez. Tezą tą jest to, że Rada Europy oddziałuje na transformację ustrojową Gruzji przede wszystkim poprzez mieszane instrumentarium środków twardych i miękkich, którego skuteczność zależy od woli wewnętrznej i kultury konstytucyjnej państwa, przy czym akcesja i monitoring nie zamykają procesów demokratyzacyjnych, lecz je uruchamiają i podtrzymują. Konkluzje domykają ten obraz oceną efektywności i wskazaniem trendów oraz ryzyk, co wzmacnia perswazyjność wniosku praktycznego o zależności trwałości reform od synergii czynników zewnętrznych i wewnętrznych.

Dla pełnej przejrzystości aparatu badawczego zasadne byłoby dopisanie krótkiej tezy programowej wprost we wstępie lub przed wnioskami. Skoro celem jest identyfikacja mechanizmów, warto rozważyć macierz, która łączy instrument Rady Europy, obszar

standardu, zmianę legislacyjną/institutionalną, wskaźnik wdrożenia oraz efekt w orzecznictwie krajowym/ETPC. Taki syntetyczny „most” nie zmieniałby osi pracy, lecz podniósłby jej komunikatywność. Poza tym wybór tematu oceniam jako zasadny i oryginalny, problem jako jasno ujęty, cel jako precyzyjny, tezę jako konsekwentnie realizowaną, a hipotezy jako spójne i empirycznie weryfikowalne.

3. Ocena metod badawczych

Zastosowane narzędzia są adekwatne do natury problemu i skali źródeł. Deklarowana metoda prawno-dogmatyczna pozostaje osią analizy traktatów i konwencji Rady Europy, aktów ustrojowych Gruzji oraz orzecznictwa ETPCz. Ujęcie to uzupełniono dokumentami miękkiego prawa – zaleceniami Komitetu Ministrów i opiniami Komisji Weneckiej – co oddaje realną architekturę oddziaływania Rady Europy. Ten trzon metodologiczny pozwala przejść od rekonstrukcji norm do wniosków o ich zastosowaniu i znaczeniu ustrojowym.

Wsparciem metodologicznym jest analiza historyczna porządkująca genezę i chronologię akcesji oraz monitoringu, a także elementy analizy systemowej dla uchwycenia kontekstu instytucjonalnego i roli poszczególnych organów. Źródłowo praca obejmuje szeroki wachlarz materiałów: obok EKPC i orzecznictwa ETPCz sięga po instrumenty monitoringu i doradztwa (Komitet Ministrów, ZPRE, Komisja Wenecka), co pozwala rozdzielić narzędzia twarde i miękkie oraz pokazać wpływ wywierany przez presję polityczno-normatywną.

Metody przekładają się na strukturę: odrębnie potraktowano segment akcesyjny i monitoringowy, a następnie dokonano oceny efektywności także w perspektywie współdziałania z UE i OBWE. Dzięki temu warsztat wychodzi poza deskrypcję i prowadzi do porównań narzędzi oraz identyfikacji trendów. Skoro jednak Autor wielokrotnie odwołuje się do kategorii „wpływu” i „efektywności”, warto w jednym miejscu zdefiniować proste mierniki tych pojęć oraz dołączyć macierz łączącą instrument, obszar, zmianę, poziom wdrożenia i efekt w praktyce. Lekka warstwa wskaźnikowa – choćby trzy- lub czterostopniowa skala dla poszczególnych obszarów i okresów – zwiększyłaby porównywalność. W ujęciu porównawczym RE–UE–OBWE przydałaby się krótka tabela „narzędzia–efekty”, porządkująca różnice między warunkowością finansową UE a „standardotwórczością” Rady Europy. Zaznaczyłabym też explicite metodę doboru przykładów: czy przypadki są typowe, krytyczne, czy odchylone. Te uzupełnienia nie podważają jakości warsztatu; wzmacniają transparentność i replikowalność.

4. Ocena kompozycji

Kompozycja dysertacji jest w znacznej mierze przejrzysta i podporządkowana logice pytania badawczego. Od wprowadzenia i rekonstrukcji instrumentarium Rady Europy, przez sekwencję „akcesja → monitoring”, aż po rozdział syntetyzujący o współdziałaniu Rady Europy z UE i OBWE, ocenę efektywności oraz wnioski – układ pozostaje zgodny z klasyczną architekturą prac doktorskich w naukach prawnych. To, co zapowiedziano we „Wstępie” (cztery rozdziały domknięte wnioskami), odpowiada rzeczywistej strukturze tekstu i ułatwia odbiorcy śledzenie wyводу. Spis treści potwierdza konsekwentne „schodkowanie” materiału: rozdział pierwszy buduje aparat pojęciowy i prezentuje organy oraz mechanizmy RE; drugi porządkuje przebieg akcesji Gruzji i przypisane jej zmiany ustrojowe; trzeci rozpisuje monitoring na dziewięć obszarów materialnych (od demokracji i praworządności po zakaz tortur, ochronę mniejszości i antykorupcję); czwarty zestawia działania Rady Europy z UE i OBWE, prowadząc do skondensowanej oceny efektywności. Taka progresja – od ram, przez zastosowanie, do oceny – pozostaje spójna z celem i problemem badawczym.

Na uwagę zasługuje równowaga między partiami fundamentującymi a analitycznymi. Część pierwsza nie dominuje objętościowo nad korpusem empirycznym, a w rozdziale trzecim logiczny podział pól oddziaływania (3.3.1–3.3.9) nadaje całości rytm i pozwala porównywać obszary w jednym schemacie. Rozdział czwarty działa jak most między analizą jednostkową a oceną wieloaktora – rozszerza perspektywę i wzmacnia przekrojowość argumentacji. Pomocne są wewnątrztekstowe zapowiedzi zawartości rozdziałów już we „Wstępie”, które „programują” oczekiwania czytelnika.

Kilka elementów można jednak skomponować jeszcze czytelniej. W rozdziale pierwszym część o *soft law* i segment instytucjonalny momentami przybierają charakter encyklopedyczny; skrócenie nadmiarowych wyliczeń i silniejsze osadzenie opisów w osi problemowej (wpływ na przekształcenia ustrojowe) wyostrzy związek między tłem a dalszą analizą. Dobrym zabiegiem będzie domykanie każdej instytucji lub standardu jednoznacznym akapitem „do czego to narzędzie posłuży dalej”, co wzmocni spójność między rozdziałami i usprawni sygnalizację.

W rozdziałach drugim i trzecim – bogatych materiałowo – warto dołożyć spoiwo porównawcze w postaci krótkich podsumowań po większych częściach (np. po 2.3–2.5 oraz po blokach 3.3.1–3.3.9). Zwięzłe bilanse w układzie „co zmieniło się dzięki Radzie Europy / mimo Rady Europy / poza Radą Europy” zwiększą dynamikę narastania wniosków i ułatwią pionowe

porównania między obszarami, nie przenosząc całej syntezy do rozdziału czwartego i „Wniosków końcowych”.

Kompozycja rozdziału czwartego – łączącego opis współdziałania organizacji i ocenę efektywności – skorzysta na wyraźniejszym rozdzieleniu tych wątków. Najpierw „kto i jak działa” (Rada Europy vs UE/OBWE: narzędzia, logika warunkowości, miękkie/twarde standardy), następnie „co z tego wynika” (efektywność w ujęciu porównawczym). Takie dwustopniowe ustawienie ograniczy wrażenie, że wnioski porównawcze pojawiają się „w biegu”, i nada im charakter kulminacji.

„Wnioski końcowe” trafnie wracają do problemu badawczego i hipotez, miejscami jednak formalnie dublują zapowiedzi ze „Wstępu”. Celowe jest ograniczenie tych powrotów na rzecz bardziej stanowczego wyodrębnienia różnic między efektami akcesji i monitoringu oraz wskazania 2–3 implikacji *de lege lata* i *de lege ferenda* dla polityk Rady Europy wobec państw w transformacji. Domknij to łuk od rekonstrukcji narzędzi, przez empirię, do rekomendacji.

Kompozycja jest logiczna, przejrzysta i konsekwentnie „pracuje” na pytanie przewodnie. Układ rozdziałów wiernie odtwarza przebieg procesu europeizacji w modelu „ramy → akcesja → monitoring → porównanie i ocena”, a finał domyka wywód powrotem do problemu i hipotez. Proponowane korekty – skrócenie partii encyklopedycznych w rozdziale pierwszym, dodanie podsumowań cząstkowych w rozdziałach drugim i trzecim, mocniejsze rozdzielenie komponentów w rozdziale czwartym, redukcja powtórzeń we „Wnioskach” oraz wprowadzenie tablic porównawczych i odesłań krzyżowych – wzmocnią spójność i czytelność konstrukcji bez ingerencji w jej oś.

5. Ocena strony warsztatowej i merytorycznej

Warsztat wypada dojrzałe. Autor sprawnie łączy metodę dogmatyczną z ujęciem historycznym i systemowym, konsekwentnie odtwarzając standardy twarde i miękkie Rady Europy oraz ich przełożenie na porządek ustrojowy Gruzji. Rekonstrukcja instrumentarium – od EKPC i orzecznictwa ETPCz po opinie Komisji Weneckiej, zalecenia Komitetu Ministrów, działania CPT, GRECO czy ODIHR – nie zatrzymuje się na opisie; prowadzi do ocen skuteczności zakotwiczonych w źródłach i przykładach. Dobór materiału jest szeroki i prawidłowo zhierarchizowany, a rozróżnienie między wiążącym standardem a *soft law* – konsekwentne.

Warstwa merytoryczna pozostaje spójna z celem i problemem. Wykazano sprawczą rolę akcesji i ratyfikacji EKPC, realistycznie opisano bariery implementacyjne oraz asymetrię wdrożeń. Wnioski oparto na konkretnych zdarzeniach i dokumentach, pokazując, że wpływ

Rady Europy częściej przyjmuje postać presji polityczno-normatywnej niż bezpośredniego wymuszania, a skuteczność zależy od woli wewnętrznej i jakości kultury konstytucyjnej. Domknięcie wywodu wraca do hipotez cząstkowych i łączy je z analizą współdziałania RE, UE i OBWE, akcentując znaczenie synergii i ryzyko dublowania działań.

Jako uzupełnienie proponuję krótką „ramę wskaźnikową” dla pojęć wpływu i efektywności oraz syntetyczną macierz łączącą instrument, obszar, zmianę, poziom wdrożenia i efekt w praktyce. Taki aneks podniósłby porównywalność i ułatwił replikację oceny, pozostając w pełnej zgodzie z przyjętą metodologią.

Dysertacja spełnia wysokie standardy prac doktorskich w dyscyplinie nauki prawne: dobór metod jest przemyślany, praca na źródłach – rzetelna, wnioski są wyważone i umotywowane, ujęcie – aktualne. To spójne, wartościowe studium wpływu Rady Europy na transformację ustrojową Gruzji, z wyraźnymi implikacjami *de lege lata* i *de lege ferenda*.

6. Wnioski

Mając na względzie powyższe, należy stwierdzić, że dysertacja mgr Przemysława Ciszaka spełnia ze sporym naddatkiem wymogi **stawiane pracom doktorskim** w art. 187 ust. 2 ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2024, poz. 1571). Oceniana praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dowodząc dobitnie ogólnej wiedzy teoretycznej jej Autora, umiejętności prowadzenia przez nią badań naukowych, do których jest znakomicie przygotowana. W tej sytuacji stwierdzam, że stanowi ona w pełni podstawę do nadania Doktorantowi tytułu doktora nauk prawnych w zakresie prawa, w związku z czym wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z uwagi na wysoką jakość wywodów Autora, świetne opanowanie warsztatu badawczego, z pełnym przekonaniem opowiadam się za potrzebą publikacji treści ocenianej dysertacji w całości lub w częściach. Z tych samych względów z pełnym przekonaniem **wnioskuję o wyróżnienie rozprawy**, o ile jest to zgodnie z odpowiednimi przepisami jednostki prowadzącej postępowanie.

K. Kabacki